

Kreatywność w edukacji szkolnej

pod redakcją
Ireny Adamek i Urszuli Szuścik

© Copyright by Authors
Kraków 2015

ISBN 978-83-65148-03-2

Recenzenci:

dr hab. Renata Michalak

dr hab. Teresa Parczewska

Redakcja, korekta: Zuzanna Bochenek
Projekt okładki, skład: LIBRON

Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner
al. Daszyńskiego 21/13
31-537 Kraków
tel. 12 628 05 12
e-mail: office@libron.pl
www.libron.pl

Spis treści

WSTĘP	7
ROZDZIAŁ I. EDUKACJA – NAUCZYCIEL – PRZYJĘCIE KREATYWNEGO MYŚLENIA	
Andrzej Gofron Konstruktywizm jako „przedłużenie” epistemologiczne w badaniach nad edukacją	11
Czesław Plewka Nauczyciel na drodze do profesjonalizmu	27
Irena Adamek Edukacja przy współtworzeniu osobowości dziecka/ucznia na miarę jego zdolności	41
Urszula Szuścik Wartość edukacji przez sztukę	59
Krzysztof Zajdel Nowoczesność w edukacji: videocast	69
ROZDZIAŁ II. KREATYWNY NAUCZYCIEL W DZIAŁANIU	
Beata Gumienny Kompetencje nauczycieli w zakresie diagnozowania potrzeb edukacyjnych uczniów	79
Małgorzata Półtorak Nauczycielskie kompetencje wspomagania uczniów w opiniach gimnazjalistów	93
Beata Ciupińska Sytuacje konfliktowe jako czynnik determinujący twórcze postawy nauczycieli i wychowawców	105
ROZDZIAŁ III. UCZEŃ W RZECZYWISTOŚCI SZKOLNYCH POSZUKIWAŃ	
Elżbieta Marek Konstruktywizm determinantem indywidualizacji pracy nauczyciela z uczniem (na podstawie analizy wybranych programów edukacji wczesnoszkolnej)	119
Izabela Stelmasiak Personalizm jako metoda poznania dziecka poprzez rysunek	133
Aneta Baranowska Metoda projektów jako forma wspomagania rozwoju dziecka w okresie przedszkolnym	143
Hewilia Hetmańczyk-Bajer Wspieranie aktywności twórczej dziecka na przykładzie projektu „Przedszkole bez zabawek”	153
Agnieszka Kania Autorska klasa humanistyczna, czyli kreatywność w praktyce szkolnej	165
Jolanta Wilsz Analiza relacji uczeń – nauczyciel ze względu na wartości stałych indywidualnych cech osobowości ucznia	175
Daria Sikorska Kreowanie zdolności plastycznych dzieci w wieku przedszkolnym	187
AUTORZY	199

Wprowadzenie

Współczesna polska szkoła funkcjonuje w zmieniającej się szybko rzeczywistości. Nie mam tu na myśli tylko prawa oświatowego, ale też gwałtowny rozwój wszelkich nowoczesnych technik i możliwości z tym związanych. Pracownie komputerowe, multimedialne i specjalistyczne, szkolne centra informatyczne to już standard w bardzo wielu placówkach. Oczywiście podstawa programowa ledwo nadąża za zmianami, natomiast wiele szkół dostrzega, że np. sprzęt komputerowy kupowany przez nie kilka lub kilkanaście lat temu nie jest już nie tylko atrakcyjny dla młodzieży, ale wręcz jego możliwości nie są w stanie sprostać rzeczywistości wirtualnej w kwestii oprogramowania czy wydajności sprzętowej. Potrzeba zmian i nakładów finansowych, a z tym różnie bywa, zwłaszcza kiedy oświata nie jest wystarczająco dofinansowana, tendencją jest likwidacja, a nie modernizacja.

Rzecz jasna szerokie zamierzenia edukacyjne muszą mieć i odniesienie do regionu, do najmniejszych szkół. Jak pisze Jerzy Nikitorowicz, istotą edukacji regionalnej jest wyposażenie w wiedzę, zapoznavanie, uwrażliwianie, wspieranie, wzmacnianie¹. Kazimierz Wenta natomiast zwraca uwagę na to, że w dobie globalizmu bezkrytycznie sięga się po medialne narzędzia diagnostyczne, aby tylko poznać odpowiedzi na nurtujące problemy. Ponadto, jak zauważa, w szkołach panuje konformizm i zdarza się, iż nauczyciel, również innowacyjny, spychany jest na margines tego, co dzieje się w szkole, nawet w szkole z szyldem innowacyjności². W tym wszystkim mamy nauczyciela, który powinien mieć odpowiednie kompetencje. Jak zwraca uwagę Jolanta Szempruch, uczeń jest podmiotem edukacji, ważne są jego potrzeby i zainteresowania, opory i bariery, sposoby motywowania, aby nauka stanowiła satysfakcjonujące wyzwania³.

¹ J. Nikitorowicz, *Twórczy nauczyciel w procesie kreowania kultury dialogu, współżycia i współdziałania w warunkach wielokulturowości współczesnego świata*, [w:] *Twórczość – kreatywność – nauczyciel. Księga wydana z okazji X-lecia Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych*, red. L. Pawelski, B. Urbanek, Szczecinek 2014, s. 127.

² K. Wenta, *Innowacyjny nauczyciel*, [w:] *Twórczość – kreatywność – nauczyciel...*, s. 145.

³ J. Szempruch, *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Kraków 2014, s. 125–127.

Sytuacja finansowa państwa przekłada się na możliwości finansowania oświaty, w tym nadążanie za trendami i tworzenie warunków, w których możliwa jest edukacja na najwyższym poziomie w dobie globalizacji. Niedawno można było przeczytać w prasie, że pojawił się już nowy standard, a mianowicie tłumaczenie na żywo rozmowy poprzez komunikator Skype.

Internetowy komunikator Skype może już automatycznie, na żywo tłumaczyć rozmowy. Usługę przetestowali uczniowie z Meksyku i USA, porozumiewając się między sobą w ojczystych językach. Program tłumaczy wypowiedziane w obcym języku słowa i przekazuje odbiorcy w wersji audio poprzez syntezytor mowy. Jednocześnie pojawia się tekstowy zapis rozmowy. Tłumaczenie wiadomości tekstowych obejmuje już 40 języków [...] Właściciel Skype, firma Microsoft mówi, że z czasem dostępnych języków będzie znacznie więcej⁴.

Dodaje się także, że taka rozmowa możliwa jest wyłącznie z użyciem najnowszego oprogramowania firmy Microsoft, tj. Windows 8.1. Wyobraźmy sobie statystyczną pracownię w jakiegokolwiek szkole w Polsce, która standardowo jest zaprzyjaźniona z innymi szkołami w Europie i której uczniowie chcieliby porozmawiać ze swoimi kolegami np. z Londynu. Pomijając to, że języka polskiego jeszcze w tej usłudze Skype nie ma, nie sądzę, aby jakakolwiek pracownia komputerowa w Polsce była wyposażona w Windows 8.1 lub nowszy Windows 10 Technical Preview. Można przeczytać w prasie, że niektóre samorządy lokalne wyposażają uczniów np. w tablety (Kielce, Częstochowa, Gliwice), ale nie jest to jeszcze powszechny trend, mimo wprowadzenia e-podręcznika.

Czy zatem nasza szkoła i nasi uczniowie skazani są na to, aby do wszystkich nowinek technicznych dochodzić z poślizgiem, kiedy już przestają być aktualne, a na ich miejsce wchodzi inne nowości, kiedy następuje przecena tego, co „niemodne”, na co pozwolić mogą sobie placówki oświatowe?

Badania

Przy okazji szkolenia grupy czynnych nauczycieli na studiach podyplomowych (dwie grupy) zapytałem ich, czy w swojej pracy wykorzystują nowoczesne sposoby edukacji, a jeżeli tak, to co to jest.

⁴ *Skype tłumaczy rozmowy na żywo. Nie trzeba znać języka obcego*, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1326059,Skype-tlumaczy-rozmowy-na-zywo-Nie-trzeba-znac-jezyka-obcego>, [dostęp: 8.01.2015].

Tabela 1. Sposoby pracy czynnych nauczycieli z wykorzystaniem najnowszych możliwości (dane procentowe)

	Korzystam w swojej pracy z nowoczesnych sposobów pracy	W mojej szkole działa elektroniczny dziennik lub elektroniczny sposób porozumiewania się z rodzicami	Pracownia komputerowa jest nowa lub była modernizowana w okresie ostatnich 3 lat	Odbywam lekcje w pracowni komputerowej lub sali audiowizualnej, planując to sobie co najmniej na pół roku pracy
Nauczyciele ze stażem pracy w zawodzie do 7 lat (N = 27)	Tak: 100% Nie: 0% Czasami: 0% Jeżeli tak, to jest to: 80% – wycieczka, wyjście poza teren placówki 20% – inny sposób przekazywania informacji, np. projektor, magnetofon	Tak: 10% Nie: 80% Dopiero się przymierzamy do tego: 10%	Nowa: 15% Modernizowana: 10% Ma więcej niż 5 lat: 75%	Często (co najmniej 5 razy w półroczu): 5% Sporadycznie: 60% Nie prowadzę: 35%
Nauczyciele ze stażem pracy w zawodzie powyżej 7 lat (N = 30)	Tak: 100% Nie: 0% Czasami: 0% Jeżeli tak, to jest to: 70% – wycieczka, wyjście poza teren placówki 10% – inny sposób przekazywania informacji, np. projektor, magnetofon 20% – sami uczniowie prowadzą lekcje	Tak: 20% Nie: 80% Dopiero się przymierzamy do tego: 0%	Nowa: 10% Modernizowana: 30% Ma więcej niż 5 lat: 60%	Często (co najmniej 5 razy w półroczu): 10% Sporadycznie: 80% Nie prowadzę: 10%

Źródło: opracowanie własne.

Jak można wywnioskować z tego krótkiego rozeznania wśród 57 nauczycieli, nowoczesność w pracy z młodzieżą i dziećmi kojarzy im się głównie z wycieczkami, w niewielkim zakresie wykorzystują oni dostępne środki audiowizualne. Dominuje werbalne przekazywanie wiedzy, które niestety jest mało efektywne. Wciąż niewiele jest placówek stosujących elektroniczny dziennik lub inne sposoby nowoczesnego przekazywania informacji o dziecku rodzicom. Jak mówili badani, w szkołach dość wiele osób jest „odpornych”, jeśli chodzi o pracę na komputerze, składają sprawozdania pisane ręcznie, boją się wyzwań i zmiany stylu życia i pracy. Kolejny element hamujący rozwój to stare pracownie komputerowe. Często gminy oszczędzają na szkołach, na edukacji, ponieważ kupno np. 18 komputerów do pracowni, serwera i oprogramowania to znaczny wydatek w ich budżetach, łatwo więc z niego zrezygnować na rzecz innych potrzeb. Ale też bez względu na to, jaka jest pracownia komputerowa w placówce, tylko ułamek badanych planuje w niej pracę. Jeżeli tak funkcjonuje oświata, tak pracują nauczyciele, to trudno mówić o rzeczywistym wykorzystaniu innowacyjności i innowacyjnym podejściu pedagogów.

Videocast

Sądzę, że innowacyjne podejście w pracy nauczyciela zależy od niego samego, od jego chęci i zaangażowania, do czego nie zawsze potrzebne jest to najnowsze oprogramowanie lub nowinki techniczne. Chcę tutaj opisać pracę z uczniem za pomocą videocastu, który jest rozwinięciem podcastu. Ten sposób pracy może być realizowany przez każdego nauczyciela, bez względu na rodzaj nauczanego przedmiotu, ale wymaga to jego chęci i planowania.

Na początku postaram się wyjaśnić podstawowe pojęcia. Cóż to takiego ten videocast? Najprościej rzecz ujmując, jest to audycja filmowa, przekaz filmowy. Definicja słownikowa przekazuje nam, że jest to „klip wideo przeznaczony do oglądania na urządzeniu przenośnym. Zwany także »vcast«, »vodcast« i »videocast«. Vidcast jest odpowiednikiem videopodcastu i wykorzystuje tę samą metodę dystrybucji kanałów RSS do dostarczania materiału użytkownikom”⁵. Głównym wymogiem funkcjonowania videocastu w pracy nauczyciela jest systematyczność.

Teraz trochę szczegółów. Jestem nauczycielem np. matematyki i chciałbym, aby mój przedmiot był dla uczniów łatwy i zrozumiały, zwłaszcza na dalszym etapie nauki. Moja praca z uczniami polegać będzie na tym, że sami będą tworzyć videocasty matematyczne. Czyli mówiąc wprost: krótkie filmy lub obrazy

⁵ Videocast, <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Videocast>, [dostęp: 8.01.2015].

z przekazem słownym dla siebie i pozostałych uczniów. Sama technika: krótkie filmy nakręcone realistycznie, zdjęcia poklatkowe, obrazy z opisem, fotomontaże to kwestia posiadanego sprzętu i umiejętności. Sam sprzęt nie musi być najnowszy, tak jak i jego oprogramowanie. Sądzę, że każda pracownia komputerowa w Polsce może sobie z tym poradzić.

Videocast w praktyce

Załóżmy, że uczę matematyki w szkole podstawowej i mam cel do realizacji: figury płaskie w postaci wiedzy i umiejętności oraz kompetencji. Wspólnie z uczniami ustalamy, jakie figury chcielibyśmy w videocaście sfilmować. Pisze- my scenariusz i przystępujemy do realizacji. Może to wyglądać np. tak:

- wykorzystujemy wycięte figury płaskie w różnej kolorystyce, z których zbudowany jest jakiś zabawny ludzik (postać) rapujący główne cechy figury, wzory – będzie to zmieniający się obraz (kolejne pozy ludzika, „dymki” do przekazu wiadomości jak w komiksach, w tle wówczas byłaby ścieżka dźwiękowa, lub bez „dymków”, ale z przekazem mówionym);
- uczniowie odgrywają scenki, np. tworzą na dywanie wzory figur płaskich, ktoś to komentuje, być może w formie rymowanek, obraz jest dynamiczny, nagrywamy go kamerą lub telefonem komórkowym, potem obrabiamy w jakimś bezpłatnym programie dostępnym w sieci, np. Adobe, Ashampo (dostępne na www.dobreprogramy.pl);
- z plasteliny tworzymy figury płaskie i techniką zdjęć poklatkowych z komentarzem pisanym lub czytany przekazyjemy treści – może to być w formie jakichś scenek z życia szkoły, np. jak to trójkąt postanowił iść w świat i szukać podobnych mu kształtem przyjaciół.

Oczywiście każda figura płaska to będzie jeden odcinek naszego videocastu.

Bohaterami mogą być wszystkie figury płaskie, mogą być nimi tylko te, które sprawiają uczniom kłopot, lub te, których wyboru sami dokonali. Filmy tworzone przez uczniów i nauczyciela nie powinny być długie, maksymalnie do 5 minut. Będą one zamieszczane na stronach WWW naszej placówki, na specjalnej stronie stworzonej dla naszej klasy, mogą być oglądane przez rodziców i przyjaciół z innych szkół, pobierane na komputery stacjonarne i mobilne.

Omawianą tu metodę można wykorzystywać również na innych przedmiotach: języku polskim, języku obcym, przyrodzie itd. Takie videocasty mogą być tworzone raz na dwa tygodnie, rzadziej lub częściej. To uczniowie są współtwórcami, wybierają treści. Możemy im też dać zadanie grupowe, np. nakręcenia cyklu do zajęć wychowawczych związanych z tym, co przeszkadza

uczniom w funkcjonowaniu w placówce. Powinniśmy mieć to pod kontrolą, służyć wsparciem.

Jakże ciekawie wyglądałyby videocasty z cyklicznych imprez szkolnych, przeczytanych lektur, odbytych wycieczek, opowiadające o ważnych osobach z miejscowości, w której mieszkamy, naszych sportowcach, cykl videocastów promujących placówkę.

Tak jak wspominałem, ważna jest cykliczność, ustalenie pewnych zasad współpracy, odpowiedzialności. Nie powinna to być tylko pasja nauczyciela, podczas gdy uczniowie są „przymuszani” do oglądania wyników jego pracy. Nie ukrywam też tego, że niejednokrotnie to uczniowie będą bardziej sprawni w posługiwaniu się nowoczesnymi technikami od nauczyciela, to on będzie się uczył od nich.

Kwestia licencji przedstawia się tak, że większość oprogramowania potrzebnego do takich produkcji może być stosowana na zasadzie *open source*, czyli jest bezpłatna. Wersje komercyjne programów piszących, nagrywających mają różne odpowiedniki bez opłat licencyjnych. Można z nich korzystać, jeżeli szkoła nie posiada takowego oprogramowania.

Popatrzmy teraz na to, o czym pisałem powyżej, z punktu widzenia ucznia. Istotne informacje są mu przekazywane w sposób atrakcyjny, jest to systematyczne, oglądając i słuchając, lepiej się uczy, efektywniej, a naszą pracę dostrzega dyrektor. Takie działanie może nam być przydatne do awansu zawodowego, bo możemy wykazać, że „coś” robimy dla placówki i uczniów. Na pewno naszą pracę dostrzegą rodzice, co jest ogromną korzyścią.

Konkluzja

Ten artykuł to zaledwie ułamek tego, jak można uatrakcyjnić pracę z uczniem na lekcji, wykorzystując to, z czym ma do czynienia dość często w domu, czego niekiedy nadużywa. Pokazując mu walor edukacyjny korzystania z komputera, możliwości telefonu, możemy nakierować jego ekspresję na obszary dydaktyczne i edukacyjne. Poza tym wiedząc, że przekaz werbalny jest najmniej skuteczny w edukacji uczniów, możemy zmienić panujące w tym obszarze proporcje. W zaprezentowanej metodzie uczeń jest nie tylko odbiorcą treści, ale i ich twórcą, osiąga sukces nawet wówczas, kiedy nie lubi danego przedmiotu, źle mu się kojarzy i nie otrzymywał z niego do tej pory pozytywnych ocen.

Bibliografia

- Burda P., *Tablet dla każdego kieleckiego gimnazjalisty! Pomysł prezydenta miasta – pierwszy taki w Polsce*, <http://www.echodnia.eu/apps/pbcs.dll/article?AID=/20120904/edukacja/120909691>, [dostęp: 18.01.2015].
- Dobre programy* [strona z bezpłatnym oprogramowaniem], <http://www.dobreprogramy.pl>, [dostęp: 25.01.2015].
- Nikitorowicz J., *Twórczy nauczyciel w procesie kreowania kultury dialogu, współzycia i współdziałania w warunkach wielokulturowości współczesnego świata*, [w:] *Twórczość – kreatywność – nauczyciel. Księga wydana z okazji X-lecia Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych*, red. L. Pawelski, B. Urbanek, Szczecinek 2014.
- Skype tłumaczy rozmowy na żywo. *Nie trzeba znać języka obcego*, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1326059,Skype-tlumaczy-rozmowy-na-zywo-Nie-trzeba-znac-jezyka-obcego>, [dostęp: 8.01.2015].
- Szempruch J., *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Kraków 2014.
- Videocast*, <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Videocast>, [dostęp: 8.01.2015].
- Wenta K., *Innowacyjny nauczyciel*, [w:] *Twórczość – kreatywność – nauczyciel. Księga wydana z okazji X-lecia Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych*, red. L. Pawelski, B. Urbanek, Szczecinek 2014.

Nowoczesność w edukacji: videocast

Streszczenie: Videocast to pojęcie nowe, w Polsce prawie nieznanne. Mówiąc o tym zagadnieniu studentom przy okazji nauczania metodyki danego przedmiotu, widzę u nich zdziwienie, a potem fascynację i żal, że w ich szkołach „tego nie było”, że to takie ciekawe. Dostrzegają też, iż w placówkach uczących ich dzieci, niewiele się zmieniło w podejściu do ucznia od czasu, kiedy sami chodzili do szkoły. Warto więc o tym mówić i pisać, pokazywać walory tego typu edukacji, doskonalić nauczycieli w tym zakresie.

Słowa kluczowe: videocast, nowoczesność w nauczaniu, uczeń podmiotem i twórcą, twórczy nauczyciel

Modernity in education: videocast

Summary: This article is only one thought, how you can spice up the work with the student in the classroom, using it, so it has to do quite often at home, you and sometimes abused. The educational value of showing him using a computer, phone capabilities, we can direct the expression of these areas teaching and learning. Besides knowing that verbal communication is the least effective in the student's education we can change these proportions. In addition, the student is not only the recipient of the content, but also their creator, is successful, even when he does not like a particular subject, he badly and did not reach to associate positive ratings.

Videocast is a concept new and almost unknown in Poland. Speaking of the students on the occasion of the methodology of teaching a particular subject, I see them in surprise, then fascination and regret that in their schools, "it was not" it's so interesting. See also the fact that in their children's learning centers, little has changed in the approach to the student of the time as they walked to school. So you might want to talk about it and write, show the advantages of this type of education, improve the teachers in this regard.

Keywords: videocast, modernity in teaching, pupil of the subject and creator, creative teachers

Autorzy

Irena Adamek – prof. dr hab., Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.

Aneta Baranowska – mgr, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Beata Ciupińska – dr, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi.

Andrzej Gofron – dr hab. prof. ATH, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.

Beata Gumienny – dr, Uniwersytet Rzeszowski, Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Przemyślu.

Hewilia Hetmańczyk-Bajer – dr, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Agnieszka Kania – mgr, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

Elżbieta Marek – dr, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim.

Czesław Plewka – prof. nadzw. dr hab., Politechnika Koszalińska.

Małgorzata Półtorak – dr, Uniwersytet Rzeszowski.

Daria Sikorska – dr, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi.

Izabela Stelmasiak – dr, Akademia Pomorska w Słupsku.

Urszula Szuścik – dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Jolanta Wilsz – dr hab., Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie.

Krzysztof Zajdel – dr, Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze.